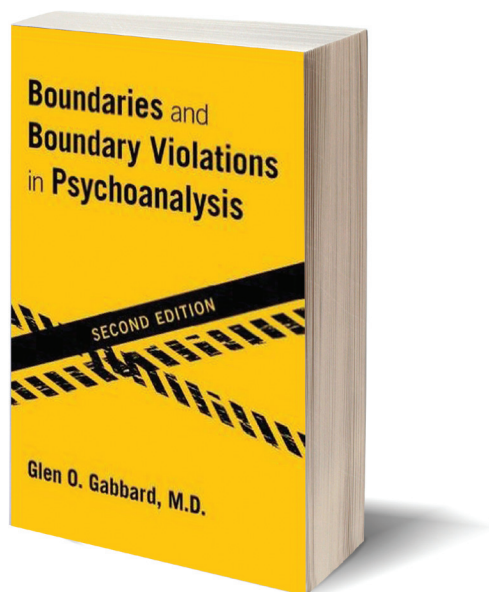

Glen O. Gabbard

Boundaries and boundary violations in psychoanalysis, 2nd Ed. / Granice i povrede granica u psihoanalizi, 2. izdanje

American Psychiatric Association, New York, 2016.

Jedan od najistaknutijih profesora psihijatrije u svijetu, američki trening psihoanalitičar Glen Gabbard svoju je knjigu „Boundaries and boundary violations in psychoanalysis“ napisao u koautorstvu s analitičarkom dr. Evom Lester. Godine 1995. objavio ju je u izdanju njujorške izdavačke kuće Basic Books. Uz stotine drugih relevantnih i utjecajnih radova koje je napisao od 90-ih godina do danas, nakon dvadeset godina, točnije 2016., profesor Gabbard je objavio i drugo izdanje spomenute knjige, i to ovoga puta u nakladi renomiranog izdavača psihoterapijske i psihijatrijske literature Američke psihijatrijske udruge.

Riječ je o veoma aktualnom djelu koje iskreno, vješto, autentično i jasno progovara o svim „slijepim pjegama“ psihoterapijskog (ne)profesionalizma te čitatelje, ponajprije profesional-

ce mentalnoga zdravlja raznih provenijencija upućuje na probleme kontratransfera u psihoanalizi i općenito u psihoterapiji u terapijskom odnosu psihoterapeut-klijent.

Ovu jedinstvenu i važnu tabu temu psihoterapijske prakse profesor Gabbard razložio je u 11 poglavlja, na 195 stranica, rabeći 310 literaturnih navoda od kojih je 45 novijega datuma (od 2006. do 2016.) uz kazalo imena i pojmova. Njegova knjiga dobiva još više na znanstvenoj i stručnoj važnosti kada se uzme u obzir da je drugo izdanje djela izraslo iz 40-godišnje terapijske prakse te iz više od 300 psihoterapijskih slučajeva kojima je osobno svjedočio kao analitičar ili kao supervizor.

Zaokupljen praktičnim pitanjima o različitim i veoma često suptilnim povredama granica u psihoterapijskom, psihoanalitičkom procesu, profesoru Gabbardu u razradi te delikatne teme ništa nije izmaklo iz vidokruga, pa je u maniri preciznog analitičara secirao svaki detalj i dao instruktivne primjere o kršenju granica u psihoterapijskim seansama. Autor je jasno i bez moraliziranja prikazao kako podstrta tema o povredama granica u psihoterapiji i psihoanalizi nimalo ne zastarijeva te je na stanovit način trn u oku profesije psihoterapeuta potvrđujući time i golemu širinu prisutnosti tog problema.

U prvom poglavlju knjige profesor Gabbard pojašnjava što sve čini granice u psihoterapijskom, analitičkom procesu te uz primjere iz razvojne psihopatologije i svoje kliničke prakse definira analitički okvir u koji spada

odsutnost fizičkog kontakta, povjerljivost, sigurnost, mjesto i vrijeme susreta, pitanje planiranja seansi, duljina seansi i čestina dolazaka terapeutu. Također, u analitički okvir zahvaća i druge važne komponente koje definiraju odnos terapeuta i klijenta, ponajprije pitanje (ne) prihvatljivih gratifikacija pacijenta u analizi. Uza sav purizam analitičke situacije, Gabbard naglašava da se analitički okvir ne smije iskarikirati jer postaje nefleksibilan, krut, hladan i na koncu neučinkovit. Pacijenti se onda mogu osjećati izgubljeno, izdano ili ostavljeno, pa metaforičkim rječnikom silaze s analitičkog operacijskog stola i napuštaju terapiju. Prema Gabbardu, cilj je da se analitički odnos dvoje ljudi odvija na način da obje osobe u dijadi imaju osjećaj sigurnosti i spontanosti s jedne strane, a s druge strane mogućnost psihološkog (simboličkog, a ne stvarnog) probijanja danih granica, što jest vječiti paradoks analitičke situacije.

Gabbard ističe sličan problem i s gratifikacijom u terapiji, pa se pred analitičara postavlja važno pitanje: koliko je potrebno optimalne gratifikacije te naglašava dilemu tzv. „*deprivation-in-intimacy*“ koju može ostvariti samo onaj terapeut koji analitički okvir postavlja s primjerenom dozom elastičnosti.

Na osnovi pisama i drugih dostupnih povijesnih dokumenata u drugom poglavlju knjige profesor Gabbard rekonstruira intrigantne i gotovo nevjerojatne primjere (seksualne) povrede granica u psihoanalizi što seže još od Freudovih slučajeva s početka 20. stoljeća preko Carla Junga, Sandora Ferenczija, Margaret Mahler, sve do priče o kontroverznom britanskom analitičaru Masudu Khanu. Autor knjige bez okolišanja metaforički znakovito zaključuje da su ormari psihoanalitičkih institucija prepuni takvih tajnih kostura.

Treće se poglavlje nastavlja baviti pitanjima povrede granica putem ostvarivanja seksualnih aktivnosti u dijadi pacijent-analitičar. Predstavljajući kulturalni mit o seksu kao do-

brodošoj terapijskoj aktivnosti profesor Gabbard ističe da su za takvu vrstu eksploatacije posebno ranjiva skupina pacijenti s anamnezom incesta i sličnih oblika zlostavljanja iz razdoblja ranog razvoja. Takve povrede granica izazivaju tzv. *love-sick* terapeuti (terapeuti koji imaju snažnu potrebu za pacijentovim prihvaćanjem i ljubavlju, što je zapravo reaktivna formacija iza koje je bijes i ogorčenost) ili terapeuti predatorske, narcističke ili mazohističke strukture kojima je zajednička „mentalna gimnastika“, tj. masivno racionaliziranje neetičnih postupaka uz binarno mišljenje, pojavu tzv. spasilačkih fantazija (engl. *rescue fantasies*) i fluidan superego.

U četvrtom se poglavlju profesor Gabbard osvrće na tragične i kobne posljedice seksualnih povreda granica u terapiji što prema američkim statistikama čak u polovici slučajeva završava pacijentovim pokušajima suicida. Naime, analitičarev poguban osjećaj omnipotencije, njegova nemogućnost testiranja realiteta (Gabbard rabi izraz „*nonpsychotic loss of reality testing*“), dojam da se na njega ne odnose etička pravila i principi te uvjerenje da će putem intimnih odnosa magično izliječiti pacijenta može dovesti do krajnjih oblika pacijentove destrukcije i autodestrukcije.

U petom i šestom poglavlju razmatra se o drugim vrstama kršenja granica u psihoterapiji: povredama povjerljivosti i tajnosti podataka, traćanju pacijenata, ulasku u poslovni odnos s pacijentom (zajedničkim investiranjem, prihvaćanjem donacija, usluga, različitim oblicima trgovanja i sl.), namjernim zajedničkim izlascima s pacijentom izvan analitičkog *settinga* kao i povredama granica u postterminacijskom razdoblju. U tom slučaju Gabbard potcrtava perzistentnost transfera i kontra-transfera što je svakako prisutno i nakon završetka terapije pa se gotovo može smatrati da ne postoji „bivši pacijent“ ili „bivši supervizant“.

Granicama u *cyber*-prostoru bavi se sedmo poglavlje Gabbardove knjige u kojemu se razglaba o njihovoj (nekontroliranoj) ekspanziji putem različitih suvremenih komunikacijskih kanala (poput mobitela ili elektroničke pošte) i društvenih mreža, pri čemu se tradicionalna analitička relativna anonimnost dovodi u pitanje. Gabbard naglašava i da se zbog mogućnosti instantnog validiranja pacijenata proces optimalne gratifikacije time umnogomu kompromitira. Ipak, njegov je zaključak kompromisan te smatra da nema povratka na staro i da se psihoterapeuti na stanovit način moraju pripremiti za život u *cyber*-eri, jer upravo takvo vrijeme i prostor (u kojemu su posjeti terapeutima dijelom i virtualni) dijele sa svojim pacijentima.

Od osmog do jedanaestog, posljednjeg poglavlja, profesor Gabbard progovara o povredi terapijskih granica u institucijama i klinikama, ponajprije među kolegama terapeutima i tijekom supervizijskog procesa. To se prema autoru knjige ponajprije očituje unutar stroge hijerarhijske ljestvice, u suptilnoj igri moći između supervizora i supervizanta, ali i u analitičarevoj želji da mu supervizant pokazuje apsolutnu lojalnost, što nakon završetka psihoanalitičkog treninga katkada završava preuzimanjem brige o već ostarjelom trening analitičaru. U američkoj su novijoj stručnoj literaturi dokumentirani i slučajevi seksualnih odnosa supervizanta i analitičara, što se kasnije preuzima kao daljnji obrazac povrede terapijskih granica u analizi s pacijentima. Gabbard naglašava da sve slične situacije povrede granica u okviru institucija često prolaze „ispod radara“ te se transgeneracijski prenose na sljedeće naraštaje terapeuta i značajno utječu na čitavu stručnu zajednicu. Ipak, Gabbard kao umjereni pesimist zaključuje da je jedini mogući način borbe protiv povrede granica (ali ne i najučinkovitiji) daljnje, redovito odlaženje ili povratak u vlastitu terapiju i analizu (što nakon *acting-outa* podrazumijeva

temeljite stručne evaluacije od starijih kolega i kontinuirani oblik rehabilitacije koji bi trebao trajati do umirovljenja). Na kraju knjige Gabbard potcrtava da je svojevoljna profesionalna izolacija psihoterapeuta najveći neprijatelj te da je osim ispunjujućeg privatnog života važno održavati i kvalitetne profesionalne kontakte, posebice kada terapeut u analizi ima „teškog“ pacijenta.

Gabbardova knjiga, kao i čitav literarni opus, odraz je goleme širine njegovog kliničkog iskustva i specifičnog, minucioznog poznavanja struke u području psihoterapije i psihoanalize. Čitajući njegovo izazovno i uvjerljivo djelo katkada se čini kao da zaranjamo u kriminalistički roman ili pratimo filmske protagoniste suvremenog trilera koji se od pacijenta i terapeuta iznenada pretvaraju u žrtvu i zlostavljača. Ili u tom univerzalnom tekstu potpuno prepoznamo naše doživljaje te doživljaje i postupke naših klijenata.

Unatoč tome što Gabbard u knjizi ilustrira bolnu povijest povrede granica u psihoterapiji što se i danas stalno ponavlja, moto ovog djela je u kritičkom prihvaćanju, razumijevanju i analiziranju (a ne moraliziranju) o mnogim ograničenjima psihoterapeuta i psihoterapijske, psihoanalitičke struke. Za knjigu „*Boundaries and boundary violations in psychoanalysis*“ autora Glena Gabbarda može se reći da je već klasik psihoterapijske misli jer smjelo oblikuje dominantna pitanja iz struke. Iako joj je naslov star 20 godina, Gabbardova knjiga neće nikada zastarjeti, nego se naprotiv izdiže iznad vremena i postaje nominalna vrijednost kojom će se struka psihoterapeuta još više moći afirmirati. Nadalje, Gabbardova knjiga ništa ne obećava, ne nudi recepture izlječenja, ni s kime se ne obračunava, nego jednostavno iz pozicije ukotvljene u stvarnim događajima i stvarnim ljudskim problemima i (ne)zadovoljstvima jača čitateljevu introspekciju i eksploraciju što su poželjne vrijednosti svojstvene analitičkoj terapijskoj praksi.

U pokušaju nadvladavanja provokativnih pacijentovih *acting-outa* agresije i zavođenja, Gabbard u skladu sa zapadnom filozofijom i etikom od terapeuta ne traži nemoguće. Ne traži presmjere i temeljite promjene, nego posjedovanje samo jedne, ključne vrijednosti psihoterapeuta. Samokontrole – vrline koja je iznimno važna za borbu protiv povrede terapijskih granica i koja je još važnija ako uz nju stoji pluralizam ostalih etičkih principa struke poput autentične empatičnosti, afektivnog kontakta uzajamnosti s pacijentom i (samo)poštovanja.

Autor ove iznimne knjige potpuno je necenzurirano artikulirao sva relevantna psihoterapijska, analitička iskustva vezana za povrede granica. Opisao je najrazličitije, veoma kom-

pleksne i izazovne aspekte analitičkog rada koji se nerado otkrivaju, koje terapeuti drže tajnima, koje preskaču, preoblikuju, zanemaruju, kojih se srame ili zbog kojih im je neugodno. No, upravo zbog bremena skrivenosti, veoma je važno da ih se u nekom drugom, sigurnom i kolegijalnom okruženju otkrije, podijeli i analizira. Za takav zadatak potrebni su psihoterapeuti s integritetom koji su spremni skinuti masku strogosti kako bi bez cenzuriranja, zataškavanja ili pretjeranog poticanja, ponudili pomoć kolegama koji su zapeli u slijepoj ulici važnog alata analitičkog procesa – kontratransfera.

ALEKSANDRA MINDOLJEVIĆ DRAKULIĆ